

II. évfolyam 10. szám 1991. október

HÍRMONDÓ

A MIKSZÁTH KIADÓRÓL

A Mikszáth Kiadó 1990. május 22-én alakult Salgótarjában a József Attila Művelődési Központ, valamint a Nógrád Megyei Közművelődési Központ által biztosított alaptőkével. Kiadónk értékőrző kulturális vállalkozásként indult, ezért választottuk a kft. szervezeti formát. Akik ismerik napjaink kulturális piaci körülményeit, azok számára nem kell bizonyítanom, hogy e kettős célkitűzés megvalósítása majdhogynem lehetetlen. Egészen egyszerűen azért, mert ami értékhordozó kulturális termék, arra nincs a piacon fizetőképes kereslet, az a krimi, horror és pornográfia áradat, ami iránt az érdeklődés megnyilvánul nem összeegyeztethető kiadónk jeles névadójának örökségével. Jó egy év elmúltával mégis eredményekről és talponmaradásról adhatok számot a Hírmondó érdeklődő olvasóinak.

Sok kiadvány jelent meg ez idő alatt kiadónk cégjelzésével. Ezek között találunk hanglemezt - a Palóc Karácsonyt -, sikeres könyveket, első kötetes szerzőket, szlovák, román nyelven megjelentetett versesköteteket, a csehszlovákiai magyarság számára készített füzeteket, újságot. Ezúttal e folyamat három elemét emelném ki, tanulságképpen. Mindenek előtt tanulnunk kellett. A könyvkiadás bonyolult, sokszereplős szakma. A szerzők, szerkesztők, nyomdászok kavalkádjában, a különböző technikák fortélyában kellett eligazodnia a kiadónak. Fontosnak tartottuk, hogy elkülönüljünk a mintegy négyszáz hazai kiadótól. A Mikszáth név választása meghatározó volt ebben, hiszen olyan értékvilág nyílt meg így számunkra, mely mértékadó a magyar művelődéstörténetben. Ehhez tudtuk kapcsolni a Mikszáth- és Madách-örökséget gondozó kiadványainkat, valamint azoknak, a tájékainkon élő szerzőknek a műveit, akik egyetemes emberi gazdagságukkal gyarapítanak bennünket alkotásaikban. A második fontos eleme talponmaradásunknak, hogy kidolgoztuk a Rétságán élő Girasek Károllyal együttműködve azt a rendszert, mely lehetővé teszi számunkra a hazánkban élő nemzetiségi nyelvek szövegelőkészítő gondozását. Ennek segítségével olyan megrendelésekhez jutott kiadónk - nemzeti-ségi szövetségek, Tankönyvkiadó, stb. -, melyek teljesítése mindig új erőpróbát jelentett. Lényegében az így megtermelt pénz képezi a magyar nyelvű kiadványaink fedezetét.

Eredményeink harmadik fontos eleme, hogy kiadónknak sikerült a mai zűrzavaros világban is jó kapcsolatokat kialakítani, bővíteni. Törekvéseinket mindvégig támogatta erkölcsileg a megyei önkormányzat. Indulásunkhoz kiváló szellemi műhelyt biztosított a Palócföld szerkesztősége, szerzői köre. Megértő társakat találtunk a megyei intézményekben is, nem utolsósorban a Hírmondó szerkesztőiben. Fejlesztési törekvéseinket támogatta a "Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért" Alapítvány. Olyan közismert kutatók, alkotók lettek munkatársaink, mint Laczkó Pál, Praz-novszky Mihály, Kovács Sándor Iván és még sokan mások. Több könyvünket, mint a "Boldog Nógrád vármegyeiek!", a "Két költő egy szekéren" címűeket pedig szép számban vásárolták meg olvasóink otthoni könyvtárukba is. A jövő természetesen kiszámíthatatlan. Mi reménykedünk és dolgozunk. Kiváló szerzők versei, esszéi, tanulmányai várnak kiadásra. Minden reményünk meg van arra, hogy ebben az évben még négy új könyvünk kerül becsült olvasóink kezébe.

Kiadónk továbbra is kulturális vállalkozásnak tartja magát. Ez a szervezeti forma újszerű gondolkodást, állandó készenléteket és napi bizonyítást igényel.

Bízunk abban, hogy a Mikszáth Kiadó a jövőben is képes lesz célkitűzéseinek megfelelően végezni munkáját, remélhetően bővülő olvasóközönségünk örömére és Nógrád megye kivételesen gazdag kultúrájának szolgálatában.

dr. Németh János ügyvezető igazgató

Október - Skorpió hava

A hónap neve a latin October, "Nyolcadik" hónapnévből ered, mivel a régi római naptárban az évkezdő márciustól számítva ez volt az év nyolcadik hónapja. Október allegóriái: repülő ifjú, fején makkos tölgykoszorúval, jobbában a Skorpió jele, baljában kosár, berkenyével, naspolyával, gesztenyével és gombákkal; kosarából, kötényéből magokat szóró férfi; borfejlés. A hónap régi magyar nevei: Skorpió hava a hónap harmadik dekádjában kezdődő csillagászati hónap után, és Mindszent hava, mely ünnep már novemberbe esik, de a Skorpió első dekádjának halottak napjával együtt a legfontosabb ünnepe. /A naptári hónapok legjelesebb időszakának a régiek a hónap utolsó harmadát tartották. Másként Mindszent hava a november titulusa lenne./ Október 24/25-tel kezdődik a Skorpió hava. Vége a föld termékeny periódusának, a feketülő táj gyászol,-ez a holtak hava. Nem csoda, hogy összegyűlnek az orvosszentek jeles napjai a hónap közeledtével, s Ráfael, a haldoklók vigasztalója áll a Skorpió aijájában, az év betegágyánál. Ám a természet halála nem végleges. E halál tetszhalál csupán, téli álom, magzati állapot. A mag földbe temetése új termést, újjászületést ígér. Ez a vigasztaló gondolat hatja át a hónap szimbólumvilágát. A Skorpió /Scorpius/ csillagkép a jegy és a hónap névadója. Alakja valóban a gyilkos mérgű féreghez hasonlít. Mítoszai halálról regélnek. A sumér Gilgamest az alvilág kapujában skorpióíjászok fogadták: a Tejút és az állatöv kél kereszteződése közül az egyik a Skorpió és a Nyilas csillagképben van, s ez a hely is az alvilágba, a déli égboltra vezető kapu, átjáró az archaikus képzetekben. Amikor a Nap elhagyja a Skorpió fullánkját, bekövetkezik a téli napfordulat.

Új nemzeti ünnepünk :

október 23.

Október hónapban piros betűs ünnepként jelzik a naptárak 23-át. Évtizedek után, három évvel ezelőtt nyílt először lehetőség arra, hogy az ország népe legálisan emlékezzen a 35 évvel ezelőtti történelmi eseményekre. És nem véletlen, hogy ugyanazon a napon hirdettünk új államformát. Október 23-a az 1956-os forradalom és szabadság-

harc, és egyben a Magyar Köztársaság kikiáltásának évfordulója, a nemzeti megbékélés napja - 1989 óta. Így fogalmazta meg az ünnep tartalmát a köztársasági elnök és a miniszterelnök abban a levélben, amelyet a tavalyi évfordulón a világ magyarságához, intéztek.

Október 23-án emlékezünk arra a 12 napra, harcra, amelynek résztvevői - elsősorban diákok, munkások, értelmiségiek és katonák - eszméikkel, majd fegyvereikkel próbálták rést ütni a sztálini típusú diktatúra sebezhetően lennek tűnő erődítményén. 'Arra a magyar forradalomra, amely végső soron elindítója volt annak a történelmi folyamatnak, amelyben Közép- és Kelet Európa népei ma a szabadság és a demokrácia útjára térhettek. "Éljünk bátran jogos örökségünkkel, ötvenhat szellemével." így hangzottak az országgyűlés elnökének és a köztársaság elnökének szavai az országgyűlés ünnepi ülésén 1990-ben. Az örökség legfényesebb bizonyítéka, hogy a legitim parlament első törvénye '56 történelmi jelentőségét fogalmazza meg.

Az új politikai, társadalmi berendezkedés jelentős állomása, történelmi nagyságrendű eseménye volt 1989. október 23-a, a Magyar Köztársaság kikiáltásának napja. Az akkori ideiglenes köztársasági elnök ünnepi beszédében - a lényegét summázva - így rajzolta meg jövőképünket: "A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam lesz."* A buktatók, a belső és külső nehézségek ellenére ezen munkálkodik az ország. Nem kisebb célokat tűztünk ki magunk elé, mint: felzárkózni a fejlett országokhoz, az élet minden területén; a kelet-nyugati, a jószomszédi kapcsolatok egyaránt fejlesztésével,"hozzájárulni Európa egységesüléséhez; erőnk szerint résztvenni a világ problémáinak megoldásában".

Később, történelmi távlatból visszatekintve a Magyar Köztársaság első éveire, a mai küzdelmek bizonyára eljelenétkelenednek. Mégis abban bízunk, hogy a jelent így minősítik majd a történészek: egy ország a demokrácia útjára lépve nekilátott, hogy behozza történelmi lemaradását, s fölzárkózzék Európához. Ez lehet a jövőképünk, és ez a cél adhat erőt mostani nehézségeink leküzdéséhez.

Zenei világnap - október 1.

"A zene sokféle lehel: kifejező, közlékeny, megindító és ihleteit, de ritkán véletlenszerű, még akkor sem az, ha a tenger szünni nem akaró moráját vagy a madárdal spontaneitását idézi. Az újszülött sírása éppúgy igazi zenei hang, mint a harkály kopácsolásának staccatója, a mennydörgés robaja, a szél susogása a búzaföldön, a galamb turbékolása, a bab, a borsó zörgése, a fém csengése, az aljnövényzeten tapodó láb surranása. Ezekben a nagyon is természetes hangokban szinte mindent megtalálunk, amiből az ember zenéje megszületett. Ezekből építettük, szerkesztettük, ezekből építjük és szerkesztjük ma is a zenei nyelveket, a legfinomabb, legkörnyöfontabb monodikus (melodikus) és ritmikai szöveteket, például az évezredek előtt Indiában kialakult muzsikát éppúgy, mint azokat a roppant bonyolult harmóniai textúrákat, amelyek csupán nemrég születtek Nyugat-Európában."

Yehudi Menuhin

A zenéről oly sokan írtak már szeretettel, lelkesedéssel, sokszor aggódóan, de a legmelegebb, a legigazabb gondolatok olyan emberektől származnak, akik neve összeforrott, egyet jelent a zenével. Ilyen zenerezdülő embernek ismerjük Yehudi Menuhint, aki a Nemzetközi Zenei Tanács elnökeként is jelentős lépéseket tett a Zenei Világnap megszületéséért. A zenei intézmények, könyvtárak a zenei műveltség fejlesztésének fontos bázisai. Városi-megyei könyvtárunkban több mint 7000 zenei hanglezem és kazetta, több mint 1000 féle könyv és partitúra várja a zenekedelőket.

Figyelmükbe ajánlunk néhány szép új hanglezemet:

Wolfgang Amadeus Mozart: Szonáták csembalóra

Wolfgang Amadeus Mozart: Művek hegedűre és zenekarra

Liszt Ferenc: Kórusművek

Gustav Mahler: V. /Cisz-moll/szimfónia
Népdalforrás: Válogatás szövetkezeti együttesek felvételeiből

GYEREKEKNEK

Tudod-e?

HASZNOS VÁRA

A Máira nyugati részén, Pásztón át a Galyatetőre vezető műút mellett települt Hasznos község. Határában régen három szomszéd vár őrizte a Mátrán át vezető hadiutat; a hasznosi vár, az Ágas vár és az Óvár. Romjaiban csak a hasznosi vár ismerhető fel, a másik két várra csupán egy-két mohával benőtt kődarab emlékeztet.

A téglalap alakú hasznosi vár a gombás-tető kissé kiugró oldalán épült, Betemetődött árokrendszer választja el a fensík déli szélétől. Nagyrészt elpusztult, keskeny fal szoros övezi a fellegrát, amelynek fal maradványai csak helyenként ismerhetők fel. A palotaépület falai azonban még 8-10 méter magasak. Egy vékonyfalú ötszögű torony képezte a vár magját. A vár védelmi rendszere a XIII. század építkezésének jegyeit mutatja. A várat és környékét az ősi Rátót nemzetség birtokolta. A középkorban a Pásztói család tulajdona. Hasznos várát készületlenül érte a török veszedelem, olyannyira, hogy 1552-ben ellenállás nélkül került az ellenség kezébe. A romlásnak indult vár a török időben néhányszor gazdát cserélt, azonban jelentős szerephez már nem jutott. Még a XVII. század folyamán rommá vált.

IRODALOM:

Vártúrák kalauza. 1975.

Magyarország. 1980.

Hernádi Károly: Nógrádi várak. 1986.

HÍREK

A legsikeresebb nyári foglalkozás volt a Gyermekkönyvtárban a gyöngyfűzés, melyen Füzesi Istvánné /Zsuzsa néni/ kolléganőnk irányításával vettek részt a gyermekolvasóink. Szeptember hónapban 27 gyermek legszebb munkáiból készítettünk kiállítást, melyben sokan gyönyörködtek.

Sorozataink

Az emberiség képzeletét időtlen idők óta különös istenek, boldog vagy boldogtalan lovagok, fantasztikus teremtmények népesítik be.

A MÍTOSZOK ÉS LEGENDÁK című sorozat új életre kelti történelmünk varázserejű hőseit, furcsa, torz állatait és titokzatos istenségeit.

"A világ teremtése" a sorozat első kötete: megannyi mesés magyarázat, mely meglepő változatossággal meséli el a világ teremtését. A kötet lapjain az ember keresi a választ: ki, mikor és főként hogyan teremtette a világot. A sorozat második kötete a hajdani nagy inka birodalomba kalauzolja az olvasóit. Az inka mondavilág érdekesebbnél érdekesebb, varázslatos történetei nem csupán szórakoztatnak, de észrevétlenül tanítanak is: normát, emberiséget.

A Csereklub hírei

A Lutra-csereklub péntek délutánonként, 1318 óra között várja a csereberélőket. Az új Dino-album az őslények és a történelem előtti idők világával ismertet meg benneteket.

A csodálatos matricák cserélgetése közben új barátokra, ismerősökre is szert tehetsz.

Szeretettel várunk minden játszótársat a gyermekkönyvtárban!

Videómozi

Október hónaptól a National Geographic videókönyvtár sorozat vetítése minden héten szerdán du. 15 órakor kezdődik. Vetítés előtt bemutatjuk a témához könyvtárunkban megtalálható könyveket. Egy-egy film vetítési ideje 60 perc.

2-án Vad csimpánzok között 9-én Szeressétek a vonatokat 16-án Esőerdők 30-án Mentsétek meg a pandát

REJTVÉNY

Népdalos rejtély

1. Az alábbi népdal töredékeiből egy-egy ruhadarab neve hiányzik.

Melyek?

a, Vörös bársony...

Most élem gyöngyéletem.

b. Varga Julcsa bő...

Jjú-jú-jú-jú-jú-jú

Megakad a csipkefába,

Hophodaré hopp-hopp, hopp.

2. Gyümölcsök rejtőznek az alábbi népdal-részletekben.

Melyek?

a, Hull a ... a fáról,

Most jövök a tanyáról.

b, Érik a ropogós ...

Viszek a babámnak belőle.

Beküldési határidő: 1991. október 20.

A szeptemberi "Kakuktojás" rejtély helyes megfejtése:

1., Pipacs 2., Tehén 3., Ady

A helyes megfejtők közül könyvjutalmat nyertek:

Juhász Gergely Karancskeszi, Fő út 42., Nagy Krisztián Salgótarján, Nyírfácska út 5., Vertich Lilla, Salgótarján, Somogyi Bacsó út 13.

MAGYAR CSILLAG (1941-1944)

"Egy pásztorút kialudt, egy másik kigyulladt". Ezekkel a szavakkal kezdte cikket a Magyar Csillag első számában a folyóirat társ-szerkesztője, Schöpflin Aladár. De amennyire fáj a szívük a Nyugat íróinak és közönségének is, olyan bizakodással tekintenek annak az irodalmi folyóiratnak a jövője elé, amelynek szerkesztésére és kiadására Illyés Gyula kapott engedélyt. A Magyar Csillag "tovább viszi a fáklyát, amelynek nem szabad soha kialudnia" - állapítja meg a társszerkesztő.

A Nyugat munkatársai szellemi és erkölcsi magatartásukkal, művekkel bizonyították, hogy nyílik kiút az áldatlan és terméketlen szembenállásból. Megkövetelték, hogy az irodalom végre irodalmi eszközökkel végezze a dolgát, s a gyanúsítások és megbélyegzések helyébe a mértéklet tudó kritika lépjen. A Magyar Csillag közvetlenül ennek a Nyugatnak a nyomdokába lépett; nem másolója, hanem hitelesítője, az adott körülmények közöli méltó örököse. Rövid életében sikerült felülemelkednie a történelmi körülmények adta gátoltságokon. Jelentős eszmetisztító munkát végzett, igazi műhellyé alakult. Névlegesen királyi államban, hadra kelt időben megteremtette az irodalom eszményi köztársaságát. Múlhatatlan érdemének tekinthetjük, hogy a Magyar Csillag feloldotta az új magyar irodalom egyik legzavaróbb ellentétét: a népi-urbánus szembenállást. Az irodalom élete ritkán működött oly természetesen és termékenyítően, mint a Magyar Csillag lapjain, s a szerkesztők ezt a valódi eszme-

cserék és a többoldalú tájékoztatás bevezetésével érték el. Kassák, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Keresztury Dezső versei a humánus magatartás normáit őrizték a háborús körülmények között. A harmadik nemzedék tagjait - Jékely, Kálnoky, Radnóti Miklós, Vas István, Weöres Sándor - képviselték. A negyedik meg éppen ekkor szólalt meg: Pilinszky János, Somlyó György jelentkezésével. A széppróza nagyjai Nagy Lajos, Illés Endre, Márai Sándor,

Tamási Áron, Illyés Gyula, Kolozsvári Grandpierre Emil, Sötér István, Ottlik Géza voltak.

Amit a Magyar Csillag a kritikában elért, megteremtett, majdhogynem előzmény nélkül áll huszadik századi kritikátörténetünkben. A "konokul irodalmi mértékkel mérni" elvéhez, mindvégig tartani tudta magát. Hogy a Magyar Csillag olyanná lett, amilyenné - az jórészt a szerkesztőknek, mindegyiknek Illyés Gyulának köszönhető: az ő "középen álló" írói egyéniségének; annak, hogy több oldalt, irányt tudott egyesíteni folyóirata lapjain. Illyésnek a negyvenes évek elején nagy műve, az ő igazi műalkotása a Magyar Csillag volt. Nehéz, időben programot adott, példát mutatott, miként kell értelmezni európaiság és magyarság viszonyát, "így lehetett a Magyar Csillag a magyar irodalmi ellenállás középpontja, szervezője, mérteke, a humánus őrzője - ez az irodalomtörténeti érdeme" - ezek Béládi Miklós értékelő szavai.

IRODALOM:

Béládi Miklós: A Magyar Csillag. = B. M.: Válaszutak. Tanulmányok. Bp. Szépirod. K., 1983. 115-136. 1. Fenyő István: Figyelő. A Magyar Csillag évfordulójára. = Napjaink, 1982. 1. 35. 1. Kozma Huba: Egy progresszív irodalmi folyóirat. = Forrás, 1981. 10. 61-71. 1. Pergel Ferenc: Magyar Csillag 1941-1944. = Élet és Irodalom, 1971. 10. 7. 1. Rónay László: A Magyar Csillag. = R. L.: Hűség és sáfárok. Bp. Szépirod. K., 1975. 11-38. 1.

*

A Mozart-rejtvény VII. fordulójának nyertesei:

Édes Katalin Salgótarján, Nyírfácska út 3., Gábor Judit Salgótarján, Ybl M. út 63., Alexiné Galbács Hedvig Salgótarján, Ybl M. út 43.

Claire Szilárd festőművész (Izrael) kiállítása 1991. október 11-ig tekinthető meg a Balassi Bálint Nógrád Megyei Könyvtár emeleti csarnokában.

A festőművész életéről készült könyv (290,- Ft), és az alkotásait bemutató képeslapok (15,- Ft) nyitvatartási idő alatt, az Általános Tájékoztatósi Ponton és a ruhatárban vásárolhatók meg. A kiállított képek méltányos áron eladóak!

(Árjegyzék az ATP-n található.)